

Tiszteletből a gombosi kivégzettekért, felsorolom nevüket és személyes adataikat, melyek még megtalálhatók az előbbi kutatások eredményének köszönhetően.

1. Komáromi István, foglalkozása kereskedő, szül. Vajszkán 1889. 07. 16-án. Özvegye Komáromi szül. Nemes Katalin, leányai Éva, Katica, Mária és Böszike maradtak utána.
2. Maros János, MÁV-segédiszt, 31 éves, született Vinkovcán, 1914. 09. 20-án. Komáromi István veje, özvegye Komáromi Böszike és árva született leánya, Tündike maradt utána.
3. Menráth Lajos – Jani, szül. 1914. 04. 28-án Gavosdián, kendergyári hivatalnok, Komáromi István veje, özvegye, Komáromi Katica maradt utána, kinek soha nem született gyermeke.
4. Kovács János községi hivatalnok.
5. Hecskó Tamás patikus, őt 1945 elején vitték el, nem korábban, a többiekkel együtt.
6. Dr. Timár-Tiller Ferenc, szül. Gomboson 1911-ben, 1929-ben Szabadkára került a Naplőhoz újságíróként.
7. Timár János viztársulati hivatalnok.
8. György Antal pékmeister, községi hivatalnok
9. Farjas István cipész.
10. Nemes Gáspár egyetevetető, földműves.
11. Nemes Pál szabó.
12. Nemes István 19 éves (látta a kocsikat).
13. Pethler Károly pék.

OLVASÓINK ÍRJÁK

Apám naplója (5.)

Gombos, 1944. november 4. – A borzalmak éjszakája volt

Kedzetnek édesapám hiteles naplójából idézek részleteket (melynek még mindig a tulajdonában vagyok), amelyben arról ír, hogyan történt Gombos elfoglalása 1944 őszén. A napló addig íródott, amíg él, tehát amíg lehetősége volt naplót vezetni, hisz ő is az áldozatok egyike volt.

14. Lovász János rendőrvetető.
15. Lovász Károly földműves.
16. Ádám József vendéglős.
17. Neisz Ferenc gépész.
18. Sörfőző Imre kendergyár-tulajdonos.

Csakis saját családtagaimról adhatok pontos adatokat, mivel személyesen nem végeztem kutatást.

A lista több adatból ered, és megegyezik, csupán jelen van még Agócs János, akiről nem tudni, ki is volt.

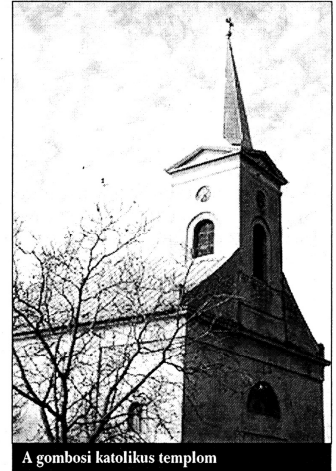
Édesapám naplóját fontosnak tartom leközölni, ugyanis azt fontos bizonyítéknak tartom, hogy békében és zúgolódás nélkül fogadta el a magyarság

Gomboson a változásokat. Ez a napló nagyon is fontos bizonyíték.

Ami még szeretnék hangoztatni az az, hogy politikával nem foglalkoztak a szeretteim. Tény, hogy üdvözölték a magyarok bevonulását, de ez nem ok a megtorlásra. Cseres Tibor Hideg napok című könyvében már megírta az újvidéki 1942-es razzia történetét, ezzel nyilvánosságra hozta a magyar nyilasok gaztetteit a Vajdaságban, amelyet az akkori politikailag aktív szerbek, a cigányok és a zsidók ellen követtek el. A könyv és a film egyúttal nyilvános bocsánatkérés is. A szerb megtorlás sokkal súlyosabb volt, mint a magyarok tette, az áldozatok száma szinte a tízszerese.

Érdekes, hogy a németeket kiűzték (ígaz, mindeközben elvették), és ennek köszönhetően családjaik, lezármasztaik ma is élnek, a magyaroknak pedig óriási számban lakolniuk kellett, de úgy, hogy még az irmagjukat is kiirtották.

Sokan írtak már erről a témáról, gondolom, lassan elég lesz nyolagolni a sebeket, hisz majdnem mindent tudunk, a tényeket kell csupán egyetemesen feltárni, és kollektívan rehabilitálni őket. Valahol központi emléktáblát kellene állítani nekik, ha lehetséges, a nevük feltüntetésével, ahogy az illik, a hatóság engedélyével. Legyen ez az összes áldozat emléktáblája, és hagyjuk abba az önmecengést, amit teszünk azzal, hogy minden évben előlőr megírjuk az egyedi történeteket. Az utógenerációra, mint az én esetemben is, mely sebeket nyomott a tragédia, ami kihatott egész életemre, sőt a családoméra is. Ne gondolja senki, hogy nincsenek komoly lelki megrázkódásaink, mint pl. nekem, aki a mai napig is, 64 évesen, apukámról álmodozom, akit sohasem ismertem, és minden esete azzal szomol el: „...hogyan bírta ki, hogy ürte el, hogy viselte, mikor rájött...?” Rengeteg kérdés, melyre sohasem lesz felelet.

A gombosi katolikus templom

Ezért nem szabad elfelejteni, át kell adni az utóknak a történeteket, s egyszer befejezni már! Egyetlen egyetemes kéréssel a hatóságokhoz fordulni közös rehabilitációért, engedélyért a közös sírmeleg felállítására. Hogy ki hogyan s miért került az áldozatok közé, gondolom, teljes pontossággal akkor sem tudjuk meg, ha feltárnák a titkos iratok vagy a sírok.

Fontos tudni, hogy azóta tudomásomra jutott a palota valódi neve – KRONICS és nem Kronich –, ugyanis az eredeti tulajdonost így hívták.

Felhasznált adatok:

1. Édesanyám, a rokonok elbeszélései
2. Matuska M. A megtorlás napjai, Forum Kiadó, 1991, Újvidék.
3. Csorba B., Matuska M., dr. Ribár B. szerkesztésében Rémuralom a Délvidéken – tanulmányok, emlékezések, helyzetértékelések az 1944/45. évi magyarellenes atrocitásokról, benne F. Cirkl Zsuzsa írása A Kronich palota fekete árnya, a VMTT kiadásában, 2004, Újvidék.
4. Anyakönyvi kivonatok.
5. Az alulírott személyes dokumentációja.

■ MOLNÁR MAROS Tünde

OLVASÓINK ÍRJÁK

A Herold család kálváriája

A fegyveresek németnek vélték Herold Gyulát – Két helybeli ember mentette meg az életét

Ezerkilencszáznegyvennégy ősze volt. Nedves, sötét novemberi este Bajmokon. A falura feszült csend borult. Így kell kifejeznem, mert ez nem az a természetes falusi csend volt, amelyet megszoktunk. A családnak a temető melletti kicsiny házában lakott. Négyen voltak testvérek: három lány és egy fiúcska. Én voltam a legidősebb, 10 éves. Édesanyánk ismét gyermeket várt, hat hónapos állapotos volt. Velünk élt a lengyel származású nagymamám is.

Vacsora után eloltottuk a lámpát. Mindenki hallgatott, feszülten figyelt. A faluból riasztó hangok hallatszottak: kutyugatás, dörömbölés, harsogó férfihangok, sikolyok: „Jaj, édes uram...Édesapám...” Tehát igaz!... Igaz az, amiről már suttoztak az emberek. Megindult a bosszúhadjárát: összefogóssák a férfiakat, és elhurcolják őket.

Édesapám nem volt itthon. A Wolf-szálláson napzámban kukoricát szedett. Erre kénytelen volt, hogy a népes családjának az alapvető élelmezést biztosítsa. Különbösen szabó volt a mestersége. Varrógépe itt állt a szobában. Nem volt munkája. A háborús években ritka volt a textilja. Szakmáját kiegészítő helypénzszedő lett a bajmoki piacon, de napzámba is járt, részes arató volt, cséplőgépekkel dolgozott az édesanyánkkal.

Az ijedt síri csendet hirtelen durva dörömbölés törte meg. Valaki az utcái ajtókat feszegette, majd erőszakkal betörte. Nem sokkal később a ház bejárati ajtaján dörömböltek. Ez is erőszakkal tarták ki. Három borostás arcú fegyveres férfi nyomult be az amúgy is zsúfolt szobába.

– Gyűjts világót! – ordította az egyik.
– Hol van az az átkozott sváb Herold Gyula? – hangzott a következő kérdés.

Hiba magyaráztuk mindannyian, hogy igaz, hogy a családnévünk német, de az apánk csak magyarul és szerbül tud. Megneveztük a szállást, amelyen dolgozott. Ez csak olaj volt a tűzre, mert szerintük a német munkaadó nemzetisége miatt alkalmazta. Ezután keresni kezdték, hogy bizonyosodjanak arról, hogy valóban nincs itthon. Átnéztek a kis ház minden zegé-zúgát, az ágyak alját, majd fölfeszítették a szekrényeket, hátha ott bujkál.

Az egyik fegyveres szuronyt szegezett anyám hasának, hogy így csillapítsa. Az azzal érvelt, hogy apánk a királyi joguszólav hadseregben szolgált, ott a képe a falon. Erre az egyik fegyveres puskarútot a képre szőtt. A szétréplő üvegszilánkok egyike fölsértette a térdemet, és az erősen vérezni kezdett. A rémület és a fájdalom rákényszerítette, hogy

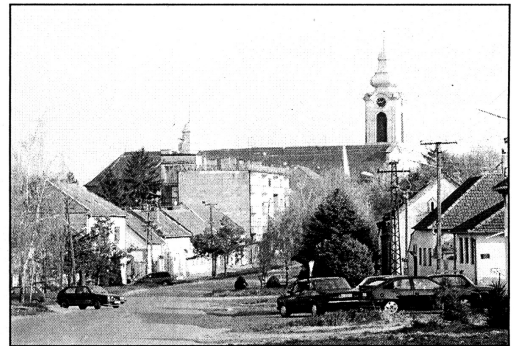
az ajtóban örökös fegyveres hóna alatt az udvarra rohanjak. Előbb a disznóházban akartam elbújni, de ott megjelenésem olyan röfögést, nyűszítést váltott ki, hogy szinte elképzelhetetlen. Erre az ől fölötti görében szerettem volna meghúzódni. A szokatlan zaj, a matatószám azonban fölébresztette a baromfiakat is. A kotkodácslás, sipítás, hápogás, szárnycapkodás csak növelte a zajt. S ez a lehetetlen ricsaj messze elhallatszott a faluban... Rémületemben, no meg fáztam is a hálóingben, az udvar végén álló reterátnak, a budiban találtam menedéket. Odá húzódtam meg, fölkuportam az üllőkre.

A szobában a fegyveresek belétek, hogy apám tényleg nincs itthon. Vezetőjük anyámnak meghagyta, hogy holnap 8 órára legyen a község-házán. Ha ez nem történik meg, mindannyiunkat kivégeznek. Ezzel távoztak.

**Vacsora után eloltottuk a lámpát.
Mindenki hallgatott, feszülten figyelt.
A faluból riasztó hangok hallatszottak:
kutyugatás, dörömbölés, harsogó férfihangok,
sikolyok: „Jaj, édes uram...Édesapám...”
Tehát igaz!... Igaz az, amiről már suttoztak
az emberek. Megindult a bosszúhadjárát:
összefogóssák a férfiakat,
és elhurcolják őket.**

A fegyveresek távozása után édesanyám és nagymamám a keresésemre indult. Először azt hitték, hogy átszóktek a temetőbe. Zokogásom azonban elárulta rejtekhelyemet, és megtaláltak a budiban. A véres hálóing fokozta kétségbeesésüket: azt hitték, súlyosan megsbesültem. Bevittek a lakásba, letérülgették a térdem, bekötözték a sebet.

Nagymamám ezután keresztapámhoz futott az éjjel, hogy menjen ki a tanýára apámért, és mondja el neki, hogy mi történt itthon. Keresztapám kerülő utakon kilopakodott a faluból, és eljutott

édesapámhoz, aki megértette az üzenet lényegét és döntött: saját clete árán is megmenti a családját!

A szállástól jövet a falu utcáin több idős emberrel találkozott. Mindenki gondgyötört arccal arra intette, hogy gondolja meg, hogy érdemes-e jelenkeznie a község-házán. Az őjszaka folyamán ugyanis sok személyt elhurcoltak. Ki tudja, mi lesz az ő sorsa is. Azonban Apám kitartott elhatározása mellett.

Nyolc óraker ott volt a község-házán!

Az elnök előszobájában két maga korabeli fegyverest talált. Vidám fogadták, hiszen régi ismerősök voltak. Az egyikkel a piacon együtt szedték a helypénzt, a másik pedig sporttárs volt, valamikor együtt tornáztak a Sokol egyesületben. De nem volt idő feleleveníteni a közös élményeket. A fegyveresek apámmal együtt beléptek az elnöki irodába. Itt a helyi katonai parancsnok fogadta őket, akinek apám bemutatkozott, hogy ő Herold Gyula.

– Ismeritek ezt az embert? – kérdezte a kísérrőtöl.
– Igen – válaszolták. – Ez egy szegény, becsületes magyar ember. Egyetlen fasiszta szervezetnek sem volt tagja.
– Jól van. Herold Gyula te most hazamehetsz. Téged többé nem keresnek.

Herold Gyulát azonban mindez nem nyugtatta meg. Írásos bizonylatot kért arról, hogy a parancsnak eleget tett és megjelent a község-házán.

– Te csak menj haza! – szolt a parancs. – Légy nyugodt, téged többet nem keres senki.

Ezzel távozhatott.

Utthon mindenki sírva, zokogva csimpszakodott rá. Úgy éreztük, mintha a pokol legmélyebb bugyrából szabadult volna.

■ HORVÁTHNÉ HEROLD Katalin